

Skån & Skånskogen - Arkeologisk undersökning

Under oktober genomför SAU i samarbete med Stigfinnaren utgrävningar av två stenålderslokaler norr om Ljusdal vid Skånsjön.

Bakgrund

I samband med att Trafikverket planerade förbättring av väg 773 genomförde Stigfinnaren sommaren 2014 förundersökningar av två av fornlämningarna: Ljusdal 795 och Ljusdal 797. Här hittades slagen sten och en förhållandevis stor mängd brända ben från djur, rester av måltider. De är boplatser från jägarstenåldern (mesolitikum). Länsstyrelsen beslutade att de ytor som låg inom arbetsområdet för vägen ska undersökas och dokumenteras. SAU, som har mångårig erfarenhet av att undersöka stenåldersboplatser blev utsedd till huvudansvarig och samarbetar med Stigfinnaren för detta projekt.

Varför gräver vi?

Enligt **Kulturmiljölagen** är alla fornlämningar skyddade. **Länsstyrelsen** beslutar om de får tas bort för att bereda plats åt annan verksamhet. Fornlämningarna måste då undersökas och dokumenteras och resultaten göras tillgängliga för både forskare och allmänhet. Exploatören (i detta fall Trafikverket) bekostar undersökningarna.

<http://www.lansstyrelsen.se/gavleborg>

Vad vill vi ta reda på?

Vi får bara en enda chans att undersöka en plats arkeologiskt och alla har unik information på sitt sätt. Utgrävningarna ska besvara frågor kring kronologi (när användes de mer exakt), levnadssätt, ekonomi (vilka djur jagades, kan vi se om de var här vid en viss årstid), kontakter och nätverk med andra regioner (råmaterial, hantverk) osv.

Skån & Skånskogen

Under större delen av stenåldern valde människor ofta att bo längs havet, som på den tiden var mycket högre på grund av att inlandsisen tryckt ned landet. De två boplatserna som nu är aktuella är dock belägna på en så hög höjd, 300 m över nuvarande havsnivå, att de sannolikt är inlandslokaler och de som bodde här har sökt sig till sjöar och vattendrag. Stenåldern varar under många tusen år, men vi brukar skilja på jägarstenåldern och bondestenåldern som inleds runt 4000 f.Kr. då jordbruk etableras i södra Sverige. Människorna som bodde norr om Dalälven fortsatte dock att leva i första hand av jakt, fiske och insamling. Arkeologer kan ofta se skillnad på vilken teknik som användes vid redskapstillverkning av sten under jägar- respektive bondestenåldern och det mesta tyder på att Skån och Skånskogen tillhör den äldre perioden. Undersökningen kommer förhoppningsvis kunna ge ett närmare svar på boplatsernas ålder. Det har undersökts en del stenålderslokaler i Ljusdalstrakten sedan tidigare, men jämfört med mer exploaterade områden i södra Sverige så vet vi förhållandevis lite om människorna som bodde här under denna tid. Undersökningarna kommer tillföra viktig ny kunskap om Hälsinglands stenålder.

Jägarstenåldern (Mesolitikum 10 000-4 000 f.Kr.)

För ca 40 000 år sedan vandrade de första människorna in i Europa från Afrika och Asien. Under denna period, som kallas paleolitikum, täcktes Skandinavien av inlandsisen och klimatet var betydligt kallare.

För ca 12 000 år sedan började inlandsisen smälta och efterhand flyttade människorna in i dagens Sverige från både söder och norr. Isen hade tryckt ned landet och vattenmassorna från avsmältningen skapade en rik skärgård där vi idag har berg och kullar i inlandet.

Klimatet blev allt varmare, tall- och björkskogar ersattes efterhand av lövskogar. De tidiga bosättarna levde av att samla in växter, bär och ägg, jakt på vildsvin, rådjur, älg, bäver, utter, sjöfågel och säl, samt fiske. Redskap som pilar, spjut, ljuster, harpuner, knivar och skrapor tillverkades av sten, ben och horn. Kläder gjordes av skinn, päls och växtmaterial. Kanoter högs ut ur trästockar med vilka man färdades mellan öarna. Det var ett mycket mobilt samhälle. Hunden var det enda tamdjuret fram till bondestenåldern 4000 f.Kr.

Vissa boplatser kan ha innehållit 10-20 personer boendes i hyddor, medan mindre lokaler var jaktstationer och vid andra tillverkades redskap. En del kan ha varit samlingsplatser där man umgicks, idkade byteshandel och hittade någon att bilda familj med. Genom att undersöka hur de låg i landskapet, vilka föremål de innehåller och benmaterialet kan arkeologerna lära sig mer om de tidiga bosättarna, deras kontaktnät, samhälle och livsvillkor.

SAU

Åsa Larsson, verksamhetschef

Epost: asa.larsson@sau.se, tel: 070-3320407

Michel Guinard, projektledare

Epost: michel.guinard@sau.se, tel: 070-021 24 90

STIGFINNAREN

Elise Hovanta

Epost: info@stigfinnaren.nu

Tel: 070-399 17 12

Vad är SAU?

Stiftelsen Societas Archaeologica Upsaliensis grundades 1998 av forskare vid Uppsala universitet. SAU är en näringsidkande stiftelse, vars syfte är att bedriva uppdragsarkeologi i samarbete med forskare och universitet.

Hemsida: www.sau.se

Facebook: www.facebook.com/SAU.upsala

Blogg: www.saublogg.se

Twitter: [@SAUppsala](https://twitter.com/SAUppsala)